Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi
AUAd

https://dergipark.org.tr/tr/pub/auad

Gönderim: 09.07.2025 **Kabul**: 01.08.2025 **Tür**: Araştırma Makalesi

Çevrimiçi uzaktan eğitimde öğreten rollerinin belirlenmesi: Delphi tekniği uygulaması*

Öğr.Gör.Dr. Mine KAYA[a]
Prof. Dr. Kamil ÇEKEROL[b]

[a] Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, mine.kaya@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1125-3797
[b] Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, kcekerol@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9034-9470
*Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uzaktan Eğitim Anabilim Dalında Prof. Dr. Kamil Çekerol danışmanlığında hazırlanmış doktora tezinden türetilmiştir.

Özet
Bu çalışmanın temel amacı eğitimin geleceğine yön veren faktörler doğrultusunda açık ve uzaktan eğitimde değişen öğreten rollerini belirlemektir. Araştırma hem nitel hem de nicel yöntemleri içeren iki aşamalı ve keşfedici sıralı karma model kapsamında planlanmıştır. Birinci aşamada açık ve uzaktan eğitimde eğitimin geleceğine yön veren faktörler, genel eğitim kuramları, uzaktan eğitim teorileri, açık ve uzaktan eğitimde kullanılan teknolojiler bağlamında tarihsel gelişim süreci, mevcut alanyazında yapılan çalışmalar, öğrenen rolleri ve kurumlar bazında öğreten ve öğretenlerin rolü detaylı şekilde incelenmiştir. Bu aşamada nitel araştırma yöntemleri kullanılarak betimsel analiz yapılmış ve elde edilen veriler alanyazında var olan temalar çerçevesinde yeniden kodlanarak toplamda 7 ana tema oluşturulmuştur. Bu temalara ait ifadeler, uzman görüşü almak amacıyla 3 alan uzmanı ve 1 Türk Dili uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Alanyazın taraması ve uzman görüşleri sonrası verilerin açıklanması ve düzenlenmesi sonrası Delphi araştırması için kullanılacak temel bilgiler elde edilmiştir. Bütün bu süreçte karma yöntemin "Tamamlama" ve "Geliştirme" işlevleri yerine getirilmiştir. İkinci aşamada ise uzman görüşlerine dayalı olarak güvenilir ve geçerli sonuçlar elde etmek amacıyla ardışık anketlerle gerçekleştirilen Delphi tekniği uygulanmıştır. Bu yöntemde birkaç tur halinde anketler düzenlenmiş ve nicel veri toplanmıştır. Uzmanların seçimi için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmaya toplam 64 uzman katılmıştır. İlk turda araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış form ile veri toplanmıştır. Uzmanlardan gelen geri bildirimler doğrultusunda ikinci tura geçilmiştir. İkinci turda ise 5'li Likert ölçeği kullanılarak nicel veri toplanmıştır. İlk tura katılan 64 uzmanın 48'i ikinci tura devam etmiştir. Yapılan bu çalışmadan elde edilen veriler çözümlenirken medyan ve çeyrekler arası açıklık ölçütleri temel alınmıştır. Delphi tekniğinde ise %70 görüş birliği aranmıştır. Alanyazın taraması ve uzman görüşleri neticesinde ulaşılan bulgular doğrultusunda çevrimiçi uzaktan eğitimde öğretenlerin rollerine ilişkin 5 temel tema ve 14 ifadeden oluşan bir çerçeve ortaya çıkarılmıştır.
Anahtar Sözcükler: Açık ve Uzaktan eğitim, Çevrimiçi eğitim, Öğreten rolleri, Delphi tekniği

Determining instructor roles in online distance education: Application of the delphi technique

Abstract
The primary objective of this study is to explore the evolving roles of instructors in open and distance education (ODE) within the context of factors shaping the future of education. The research adopts an exploratory sequential mixed-methods approach, integrating both qualitative and quantitative methodologies over two phases. In the initial phase, the study examines the factors influencing the future of education in ODE, including general educational theories, distance education theories, the historical progression of technologies utilized in ODE, and the roles of learners and teachers from an institutional perspective. Qualitative research methods were employed for descriptive analysis, with data categorized into seven main themes based on existing literature. These themes were subsequently reviewed by three domain experts and a Turkish language specialist to ensure validity. This phase provided foundational data for the Delphi study, fulfilling the "completion" and "development" purposes of the mixed-methods design.In the second phase, the Delphi technique was employed to achieve consensus among experts through iterative surveys. Purposeful sampling was used to select 64 experts for the first round, with 48 continuing to the second round. Data collection in the first round utilized a semi-structured questionnaire, while the second round employed a 5-point Likert scale. Consensus level was set 70% for agreement on instructor roles. The data were analyzed using the median and interquartile range to measure consensus. As a result, the study developed a framework comprising five key themes and 14 statements that define the roles of instructors in ODE.
Keywords: Open and Distance education, Online education, Instructor roles, Delphi technique

Kaynak Gösterme

Kaya, M. ve Çekerol, K. (2025). Çevrimiçi Uzaktan Eğitimde Öğreten Rollerinin Belirlenmesi: Delphi Tekniği Uygulaması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd), 11(2)*, 87-105. https://doi.org/ 10.51948/auad.1738642

Giriş

Günümüzde dijital dönüşüm ve değişim hayatımızın hemen hemen her alanına entegre olmaya başlamıştır. Özellikle teknolojik gelişmeler eğitim süreçlerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Son otuz yılda internet ve mobil iletişim teknolojilerinin günlük hayatta hızla yaygınlaşmasıyla birlikte bilgisayar teknolojileri de ilerlemiş ve bu gelişmeler doğrultusunda bireylerin bilgiye ulaşma erişimi ve hızı önemli ölçüde değişmiştir (Ally, 2019). Bu köklü dönüşümler eğitim sektörünü de etkilemiş ve yeni bir yapıya geçişi zorunlu kılmıştır. Dijitalleşmeyle birlikte eğitim anlayışında temel değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Geleneksel yüz yüze öğretim yöntemlerinden çevrimiçi eğitim modellerine geçilmiştir. Öğretim anlayışı sadece öğretmeye dayalı olmaktan çıkıp öğrenenin ihtiyaç ve ilgilerine göre şekillenen, hatta bireyselleşmiş öğrenme yaklaşımlarına evrilmiştir (Anderson, 2017). Bu değişim ve dönüşüm sürecinin en büyük etkenlerinden biri de tüm dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi olmuştur. Pandemi nedeniyle eğitim uygulamalarında yeni yaklaşımlar geliştirilmiş ve kurumlar daha esnek öğrenme ortamlarına ve alternatif eğitim modellerine yönelmiştir. Bu gelişmeler sonucunda yüz yüze eğitimi sürdüren eğitimciler uzaktan öğretim rolüne geçiş yapmış ve bu süreçte yeni görevler üstlenmişlerdir (Arah, 2012). Uzun süredir tartışılan ve birçok eğitim kuramı tarafından vurgulanan öğreten rollerindeki değişim özellikle son zamanlarda hız kazanmıştır. Yapay zeka bu hızı etkileyen faktörlerden biri olarak öğretenlere yeni roller yüklemektedir. Farklı pedagojik yaklaşımlar ve yeni teknolojilerin kullanımı öğreten rollerinde farklılıklar yaşanmasına neden olmaktadır (Aydın vd., 2021). Çevrimiçi eğitimdeki öğreten rolleri ile geleneksel yüz yüze öğreten rolleri birbirinden farklıdır. Çevrimiçi ortamda uygun öğretim yöntemlerini kullanan ve değerlendiren sadece bilgi aktarımı değil aynı zamanda yaratıcı ortamlar oluşturan, deneyim kazandıran, bilgiyi kullanıcıya yönlendiren, yol gösteren, yaşam koçluğu yapan, teknolojiyi etkin biçimde kullanan ve öğrenmeyi kolaylaştıran yeni öğreten rolleri ön plana çıkmaktadır (Anderson, 2017). Teknolojilerin eğitim alanında etkin biçimde kullanılabilmesi için öğretenlerin belirli iletişim, teknik ve pedagojik yeterliliklere sahip olmaları gereklidir. Açık ve uzaktan eğitimde başarının sağlanabilmesi için teknolojik altyapı kadar öğretenlerin bu altyapıya uyum sağlayabilmesi de hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle uzaktan eğitimde görev alan öğretenlerin öncelikle dijital öğretim ortamlarına ve kullanılan eğitsel araçlara uyum sağlaması beklenmektedir (Bezuidenhout, 2018) Açık ve uzaktan eğitimde yürütülen organizasyonların başarısı açısından kavramsal ve teknolojik bileşenler üzerinde söz sahibi olan kişiler uzaktan öğretim hizmetlerini yeterli düzeyde yerine getirmelidir. Bu durum özellikle eğitimin etkinliği açısından büyük

önem taşımaktadır (Boz-Yüksekdağ, 2016). Uzaktan eğitimin etkinliği ve başarısı üzerinde öğretim elemanlarının etkisi göz önüne alındığında yükseköğretim kurumlarının bu alanda görev yapan öğretim üyelerinin belirli niteliklere sahip olmasını beklediği görülmektedir Campbell ve Cameron, 2016). Bu nitelikler öğretim elemanlarının rolü sahip oldukları beceriler ve yeterlilikler şeklinde ifade edilmektedir.

Bu çalışmada özellikle "rol" kavramı ele alınmıştır. Çünkü rol aynı zamanda çeşitli yeterlilikler ve becerileri de içermektedir (Chai ve Kong, 2017). Alanyazında bu roller genellikle sosyal, yönetsel, iletişimsel, teknik, pedagojik, değerlendirme, içerik sağlama, süreçlerin kolaylaştırıcılığı ve entelektüel özellikler gibi farklı kategoriler halinde incelenmektedir (Çekerol, 2020). Günümüzde yükseköğretim kurumlarının büyük çoğunluğu internet tabanlı uzaktan eğitim imkânı sunmakta ve aynı zamanda öğretim kalitesini artırmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Uzaktan eğitimin etkinliğinin sağlanmasında en kritik rolü üstlenen kişi öğretim elemanıdır (Fırat, 2019). Çünkü bu kişiler çevrimiçi derslerin sistemlerine adaptasyonundan, tasarımına, teknik sorunların çözümüne ve değerlendirmelerine kadar her aşamada aktif rol almaktadırlar (Gökmen vd., 2016). Her ne kadar uzaktan eğitim öğrenenlerin kendi sorumluluğunu ön plana çıkarsa da öğretim elemanlarının görevi ders tasarımı, materyallerin geliştirilmesi, ders etkinliklerinin yönetimi ve kurum ile öğrenen arasındaki iletişim ve etkileşimi sağlamayı da kapsamaktadır (Halterbran, 2017). Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve ileriki yıllarda ortaya çıkacak yeni teknolojiler eğitim paradigmalarını ve kullanılan araçları dönüştürmeye devam edecektir. Yapay zekâ, sanal laboratuvarlar, artırılmış gerçeklik, makine öğrenimi ve derin öğrenme, büyük veri, öğrenme analitikleri, hologramlar ve nesnelerin interneti gibi yeniliklerin kullanıldığı yeni bir eğitim anlayışına geçiş yaşanacaktır (Kramer ve Tamm, 2018). Bu sürecin sonunda uzaktan eğitim ortamında "Kişisel Öğrenme Asistanları Dönemi"nin başlayacağı tahmin edilmektedir. Öğretim elemanlarının bu yeni ortamın dinamiklerine uyum sağlamaları, yeniliklere açık olmaları, girişimcilik ruhu taşımaları ve sürekli öğrenmeye istekli olmaları, uzaktan eğitimin verimliliği ve başarısı açısından büyük önem arz etmektedir (Martin vd., 2019). Özetle, yapılan bu çalışmada içinde bulunulan çağda çevrimiçi uzaktan ders veren öğretenlerin üstlendikleri rollerin neler olduğunu bilmek öğretenler, kurumlar, alanyazın açısından önemlidir. Türkiye'de çevrimiçi uzaktan öğreten rollerinin belirlenmesinde Delphi tekniği kullanılan bir çalışmaya rastlanmadığı için bu çalışma ayrıca önem taşımaktadır.

Araştırma Sorunsalı

Geleceğe dair öngörüler eğilimler ve tahminler doğrultusunda uzman görüşleri alınarak ortak bir kanaat oluşturmayı amaçlayan Delphi yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmanın temel amacı çevrimiçi uzaktan eğitimde öğretenlerin üstlendikleri rolleri belirlemektir. Başka bir ifadeyle çevrimiçi öğretenlerin bugüne kadar üstlenmiş oldukları ve önümüzdeki dönemde üstlenmeleri beklenen rolleri alanında uzman kişiler tarafından fikir birliği içinde tanımlanması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranacaktır:

1. Yükseköğretim bağlamında çevrimiçi uzaktan eğitim alanında var olan öğreten rollerine ek olarak günümüzde öğretenlerin üstlendikleri yeni roller nelerdir?
2. Dijitalleşme pandemi süreci 21. yüzyıl becerileri, kapsayıcı eğitim, eğitimde açıklık, robotlar gibi faktörlerin eğitimin geleceğine etkisi ve yeni öğretim yöntemlerinin kullanımı bağlamında öğretenlerin gelecekte üstlenecekleri yeni roller nelerdir?

Yöntem

Çalışma çevrimiçi uzaktan eğitimde öğreten rollerini uzman görüşleriyle belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma karma modelde desenlenmiş olup veri toplama ve analiz süreçlerinde hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları alan yazında henüz tam bir uzlaşıya sahip olmasa da nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanılmasını ifade etmektedir. Bu yaklaşım konuya bütüncül bir bakış açısı sunarak daha iyi eğitim politikaları oluşturmaya ve araştırma sorununu farklı açılardan ele almaya olanak tanımaktadır. Karma yöntem iki yöntemin basit bir birleşimi olmaktan ziyade birbirini desteklediği kapsamlı çalışmalardır (Creswell ve Plano Clark, 2007).

Çalışmanın ilk evresinde 1995-2021 yılları arasındaki çevrimiçi ve uzaktan eğitimde öğreten rolleri üzerine yapılan çalışmalar incelenerek kapsamlı bir alan yazın taraması yapılmıştır. Öğreten rollerini belirlemek için betimsel analiz kullanılmıştır. Ortak ve farklı roller kodlanarak tematik bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu nitel veriler Delphi yönteminin geliştirilmesi için temel oluşturmuştur.

İkinci evrede Delphi çalışması için birinci evreden elde edilen sonuçlar dört alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzmanlarla yapılan görüşmelerde temalar ve ifadeler üzerine odaklanılmış, ifadeler eklenmiş, çıkarılmış veya değiştirilmiştir. Bu aşamada 7 tema ve 157 ifade birebir görüşmeler sonucunda 103 ifadeye düşmüş ve ardından uzmanlarla yapılan toplu görüşme sonrası 7 tema ve 71 ifadeye ulaşılmıştır.

İkinci turda, elde edilen 71 ifade 5'li Likert ölçeği kullanılarak çevrimiçi bir forma dönüştürülmüştür. İlk turdan elde edilen veriler hem nitel hem de nicel olarak analiz edilmiştir. Uzman yorumları tematik olarak ele alınmıştır. Uygun ifadeler anket formuna eklenmiş ve %55 görüş birliğinin altında kalan ifadeler elenmiştir. Yenilenen anket formu ile oluşturulan ikinci turda sadece 5'li Likert ölçeği kullanılmış ve yorum bölümü kaldırılmıştır. Bu turdan elde edilen veriler nicel olarak analiz edilmiş, görüş birliği (%70) katsayısı altında kalan maddeler elenerek çevrimiçi uzaktan öğreten rolleri belirlenmiştir.

Bu çalışma Greene, Caracelli ve Graham (1989)'ın amaçsal sınıflamasına göre "Tamamlama" ve "Geliştirme" işlevlerini yerine getirmiştir. "Tamamlama" farklı boyutları incelemek için nitel ve nicel yöntemlerin kullanılmasını ifade ederken "Geliştirme" ise bir yöntemin diğerini geliştirmek için kullanılmasını, bu çalışmada nitel verilerin nicel veri toplama araçlarının oluşturulmasını sağlamasını anlatmaktadır. Bu süreçte alanyazın taraması ve görüşme tekniğiyle elde edilen bulgular daha sonra ağırlıklı olarak nicel yöntemlerle uygulanan Delphi tekniğini şekillendirmiş ve bu sıralı zamanlama yöntemsel sınıflamaya girmiştir.

Araştırma Alanı, Katılımcılar ve Veri Toplama Süreci

Araştırmanın Birinci Evresi

Araştırmanın ilk evresi çevrimiçi uzaktan eğitimde öğreten rollerini belirlemek amacıyla alan yazın taramasıyla başlamıştır. Bu tarama yayınlanmış tez ve makalelere çevrimiçi arama motorları ve bilimsel veri tabanları aracılığıyla erişim sağlamıştır. Anadolu Üniversitesi ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi kütüphanelerinden de faydalanılmıştır. Alanyazın taramasının nedenleri arasında önceden yapılanı yeni çalışmadan ayırma, ortak ve farklılıkları keşfetme, farklı bakış açısı kazanma ve araştırma sorununun önemini vurgulama yer almaktadır. Bu tarama özellikle 1991-2021 yılları arasındaki çalışmaları kapsamıştır. Kurumlar bazında öğreten rolünü belirlemek için ulusal ve uluslararası yükseköğretim kurumlarının web siteleri ziyaret edilmiştir.

Tematik çerçeve ve analiz aşamasında alan yazından elde edilen öğreten rollerine yönelik temalar ve ifadelerden kodlara ulaşılmıştır. Önceden belirlenen tematik çerçeveye uygun olarak kodlar düzenlenmiş ve eksik temalar tamamlanmıştır. Daha önceden yapılan çalışmalarda hep "pedagojik" roller adı altında öğrenmeye dair ifadeler yer almaktaydı. Buradaki eksiklik hem pedagojik hem androgojik rolleri içinde barındırmamasıydı. Bu nedenle bu çalışmada her iki yaklaşımı içeren "Öğretim Yöntemine İlişkin Roller" başlığı altında yer verilmiştir. Böylelikle

yeni bir temaya ulaşılmıştır. Diğer bir eksiklik ise; "sosyal roller" temasında görülmektedir. Kodlama sonucunda bu temanın altında sosyal, kültürel ve işbirliğine dayalı ifadelerin yer aldığı görülmüş ve temanın adı bu şekilde değiştirilmiştir. Yönetimsel roller teması ise çok karışık olarak hem kurum hem öğreteni kapsamaktaydı. Bu nedenle sadece "Ders yönetimi" teması oluşturulmuş ve derse ait ifadelere yer verilmiştir. Değerlendirici roller temasında çok genel yargılar bulunmaktaydı. Bu temaya sadece öğreten açısından bakılmış ve ölçme-değerlendirmeye yönelik ifadelere yer verilmiştir. Böylece yedi ana tema belirlenmiştir: Öğretim Yöntemine İlişkin Roller, Teknolojiye İlişkin Roller, Ders Yönetimine İlişkin Roller, Sosyal, Kültürel ve İşbirliğine İlişkin Roller, Tasarıma İlişkin Roller, Ölçme-Değerlendirmeye İlişkin Roller, Kişisel Özelliklere İlişkin Roller.

Oluşturulan tema ve ifadeler alan uzmanlarının görüşüne sunulmuştur. Birebir görüşmeler ve internet üzerinden yapılan değerlendirme toplantıları sonucunda uygun görülmeyen maddeler elenerek ikinci evre için anket formu hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından alanyazın çıkarımlarını sentezleyerek uzmanlarla görüş birliği sağlama rolünü üstlenmiştir. Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu gibi kabul etmesidir. Araştırılan olgu ya da olay hakkında bütüncül olarak ele alabilmesi için elde ettiği verileri teyit etmesine yardımcı olacak bazı yöntemler kullanması gerekir. Bu yöntemler; çeşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, uzman incelemesi olabilir. Çalışmanın geçerlik ve güvenirliği, dört alan uzmanı (Açık ve Uzaktan Eğitim Anabilim Dalında uzman) tarafından ifadelerin incelenmesiyle sağlanmıştır. Uzmanlar süreçlerle ilgili sorular sorup önerilerde bulunarak araştırmanın niteliğini artırmışlardır.

Araştırmanın İkinci Evresi

Araştırmanın ikinci evresi uzaktan eğitimde öğreten rollerini belirlemek amacıyla Delphi tekniğinin uygulanmasını içermektedir. Bu teknik uzman görüşlerini birleştirerek güvenilir bir sonuca ulaşmayı hedeflemektedir. Delphi tekniği, gizlilik/anonimlik, ardışıklık turlar halinde tekrarlanma ve kontrollü geri bildirim/istatistiksel analiz gibi temel özelliklere sahiptir (Bahar ve Somuncu Demir, 2021). Uzmanlar arasında görüş birliğine varılana kadar turlar devam etmektedir. Delphi tekniği gelecekteki teknolojileri tahmin etme amacıyla ortaya çıkmış olsa da günümüzde karar alma, problem çözme, veri toplama ve program geliştirme gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Özellikle eğitim ortamlarında profesyonel rollerin keşfedilmesinde tercih edilmiştir. Türkiye'de çevrimiçi uzaktan öğreten rollerinin belirlenmesinde Delphi tekniği kullanılan bir çalışmaya rastlanmamıştır (Bolger ve Wright, 2011).

Delphi katılımcıları konuyla ilgili uzmanlık alanlarına göre seçilmektedir. Katılımcıların deneyim, isteklilik, yeterli zaman ve etkili iletişim becerilerine sahip olması önemlidir (Bahar ve Somuncu Demir, 2021). Bu çalışmada Türkiye'deki üniversitelerin Açıköğretim Fakülteleri ve uzaktan eğitim merkezlerinde görev yapan öğretim elemanları ile çevrimiçi ders verme tecrübesi olan tüm öğretim elemanları amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Katılımcılara çalışmanın amacı Delphi tekniği ve süreci hakkında bilgi veren "gönüllü katılımcı davet mektubu" e-posta yoluyla gönderilmiştir.

Delphi çalışmalarında katılımcı sayısı için net bir kural bulunmamakla birlikte çalışmanın amacına ve hedef kitlenin çeşitliliğine bağlı olarak değişebilmektedir. Bu çalışmada 30 uzman görüşüne ulaşılması hedeflenmiştir. 600 kişiye davet gönderilmesine rağmen ilk tur 64 uzmanla, ikinci tur ise 48 katılımcıyla tamamlanmıştır. Delphi anketleri araştırma sorularına göre farklı şekillerde uygulanabilmektedir. Bu çalışmada alan yazın taraması sonucunda yarı yapılandırılmış bir anket formu oluşturulmuştur.

Birinci turda beyin fırtınası yapma amacı güdülerek klasik Delphi yönteminde açık uçlu sorular sorulması vurgulanmıştır. Bu çalışmada alan yazında yeterli bilgi birikimi olduğundan 5'li Likert formatında yarı yapılandırılmış bir anket formu kullanılmıştır. Katılımcılardan "Hiç Katılmıyorum"dan "Tamamen Katılıyorum"a kadar seçenekler üzerinden görüşlerini belirtmeleri ve her tema altına yorum yapmaları istenmiştir. İlk tur anketi 64 katılımcıyla tamamlanmıştır.

İkinci tur için birinci turdaki yanıtlar değerlendirilmiş ve %55 görüş birliğinin altında kalan maddeler elenmiştir. Gelen yorumlar doğrultusunda yeni ifadeler oluşturularak ankete eklenmiştir. İkinci tura 7 tema ve 57 ifade ile başlanmış ve 48 katılımcı ile sonlandırılmıştır. İkinci tur sonucunda 5 tema ve 13 ifadeye ulaşılmıştır.

Veri analizinde medyan ve çeyrekler arası açıklık ölçütleri temel alınmıştır. İlk tur için en az %55 görüş birliği aranmıştır çünkü katılımcılardan gelen yorumlar ikinci turda yer alacak olan anket formunu oluşturmuştur. İkinci tur için ise %70 görüş birliği aranmıştır ve burada 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar SPSS ile değerlendirilmiştir. Medyan değeri 5 ve çeyrekler arası açıklığı en fazla 1 olan ifadeler kabul edilmiştir. Çalışma %70 görüş birliğine varılan ifadelerle sonlandırılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın Birinci Evresi İle İlgili Bulgular

Bu çalışmanın ilk aşamasında uzaktan eğitimde öğreten rolleri detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Araştırma sadece öğreten rollerini değil genel ve uzaktan eğitim teorilerini, uzaktan eğitim teknolojilerini, öğrenen sorumluluklarını, kurumları ve eğitimin geleceğini etkileyen faktörleri de kapsamıştır.

Alanyazın uzaktan öğreten rollerinin belirlenmesinde öğrenme ortamının temel olduğunu ve öğretene sosyalden idariye kadar birçok görev düştüğünü göstermektedir. Uzaktan eğitimin tarihsel sürecinde de teknoloji ve teori değiştikçe öğreten rolünün değiştiği görülmüştür. Bu çalışmada genel eğitim teorileri ve uzaktan eğitim teorileri öğreten rolleri açısından analiz edilmiştir. Geçmişten günümüze kadar kullanılan teorilerde öğreten rolleri ele alınmıştır. Özellikle pandemi sonrası günümüzde öğreten rollerinin neler olabileceğini daha iyi açıklayabilmek için öğrenenlerin kendi sorumluluklarını alması gerektiğini savunan, alanyazında paradigma değişimiyle birlikte öğreten rolünün değişmesine yol açan genel eğitim ve uzaktan eğitim teorilerinde yer alan yapılandırmacı teori, dijital çağın teorisi olan bağlantıcılık ve elektronik öğrenme ortamında iletişim-etkileşim kurulması, sosyal etkinliklerin yapılması için öğrenme topluluklarını içeren sorgulama toplulukları teorisi dayanak olarak alınmıştır. Geleneksel öğrenme teorilerinden yapılandırmacı yaklaşım, öğrenenlerin çevrimiçi sunum ortamlarında edindikleri bilgiden kendi anlamlarını oluşturma fırsatı vermesi açısından öne çıkan bir öğrenme teorisidir (Çekerol,2020). Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonrasında dijital çağa ait olan bağlantıcı teori, öğrenmenin gerçek sorunlara uygulanan bilgi, iletişim ve kaynak ağları oluşturma süreci olduğunu ileri sürmektedir (Siemens,2005). Teknolojiyi ve bilgi çağı için öğrenme öğretme süreçlerini açıklayan Bağlantıcılık (Connectivism) teorisinde, (Downes, 2012; Siemens, 2004) temel iki yeni kavram ağların gücü ve ağ toplumu düşüncesi olarak uzaktan eğitimde karşımıza çıkmaktadır. Sorgulama Topluluğu Modelinde çevrimiçi öğrenmenin farklı boyutlarını kapsamlı olarak açıklayan çerçevelerden biridir (Garrison, Anderson ve Archer, 2001). Sorgulama topluluğu öğrenenlerin birbirlerini saygı ile dinlediği, fikirleri üzerine yeni fikirlerin inşa edildiği, bireylerin birbirlerine söylenenlerden çıkarımlar yapılmasına yardım ettiği çevrimi içi bir öğrenme teorisidir. Bu teoriler sayesinde uzaktan eğitimde öğreten rollerinin nasıl yapılandırıldığı, kullanılan teknoloji değiştikçe öğreten rolünün değiştiği, bu değişim sürecinde iletişimsel ve sosyal boyutta ise rollerin neler olduğu açıklanmıştır. Bu üç

teori günümüz çağını yansıtması açısından öğreten rollerinin belirlenmesinde önemli olarak görülmektedir.

Alanyazında ise çevrimiçi uzaktan eğitim rollerinin belirlenmesinde genellikle Berge'nin 1995 yılındaki çalışması referans alındığı ve yapılan çalışmaların bu bağlamda şekillendiği görülmüştür. Berge'nin çalışmasında roller pedagojik, sosyal, teknik ve yönetimsel olarak dört gruba ayrılmıştır.

Araştırmanın İkinci Evresi İle İlgili Bulgular

a) İkinci Evrenin Birinci Turu İle İlgili Bulgular

İkinci evre Delphi tekniğinin ilk turunda toplam 26 madde elenmiştir. Bu maddeler "Öğretim Yöntemine İlişkin Roller", "Teknolojiye İlişkin Roller", "Ders Yönetimine İlişkin Roller", "Sosyal (iletişim-etkileşim), kültürel ve iş birliğine ilişkin roller" ve "Tasarım İlişkin Roller" temaları altında incelenmiştir.

Öğretim Yöntemine İlişkin Roller: Öğretim yöntemine ilişkin rollerde, öğrenme yaklaşımını seçme, farklı öğrenme tarzlarını dikkate alma, uygun materyal geliştirme, oyunlaştırmayı kullanma, farklı öğrenme türlerini destekleme, yaşam becerileri kazandırma, öğrenme zorluklarını tanılama ve destek sağlama, öğrenme amacına uygun ortam sağlama ve dijital kaynaklar sağlama gibi maddeler elenmiştir. Alanyazında önemli görülen dijital kaynak sağlama, yaşam becerileri kazandırma ve eğitimde oyunlaştırmayı kullanma maddelerinde yeterli görüş birliği sağlanamamıştır. Katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K6: Öğreten ile tasarımcı rolünü ayrı değerlendiriyorum. Öğreten öğretendir, tasarımcı tasarımcı dolayısıyla ikisi 2 ayrı kişidir.

K7: Bireysel farklılıkları, kültüre dikkat eder gibi ifadeler katılmıyorum. Online eğitimde karşımdaki öğrenenin bireysel olarak tanıyacak kadar fırsat bulamıyorum.

Teknolojiye İlişkin Roller: Teknolojiye ilişkin rollerde ise yeni teknolojileri araştırma, uygun eğitim teknolojisi uygulamalarını seçme, öğrenme analitikleri ve büyük veriyi kullanma, teknoloji yeterliliğine sahip olma ve geliştirilen uygulamaları bilme maddeleri elenmiştir. Katılımcılardan "hiçbir öğreten bu kadar çok beceriye sahip olamaz" şeklinde yorumlar gelmiştir. Bu durum çevrimiçi uzaktan eğitimde öğretenlerin teknoloji kullanımını henüz benimseyemediğini göstermektedir. Katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K3: 3. maddedeki teknoloji yeterliği ile 2. maddede ifade edilen teknoloji okuryazarlığının aynı şeyi ifade ettiğini düşünüyorum. Ama vurgu eğitim teknolojilerine yapılırsa daha doğru bir ifade olabilir.

K4: Teknolojiye ilişkin rolleri kurumun öğretim elemanlarına sunduğu destek hizmetleri şekillendirmektedir.

Ders Yönetimine İlişkin Roller: Ders yönetimine ilişkin rollerde tartışma forumlarını yönetme ve idari sorunlarda arabuluculuk yapma ifadeleri elenmiştir. Öğretenlerin bu rolleri benimsemediği görülmüştür. Katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K1: Sınıfın toplumsal dokusunda verimli etkileşim ve iletişim sağlar.

K2: Ders kitaplarının fiyatları alım gücüne uygun tutulmalı.

Sosyal (iletişim-etkileşim), kültürel ve iş birliğine ilişkin roller: Bu tema altında öğrenenlerin iletişim ve etkileşimlerine yardımcı olma, sosyal medya aracılığıyla öğrenme seçeneklerini kullanma ve iş birliğine dayalı çalışmalarda yardımcı olma gibi maddeler elenmiştir. Katılımcılar, Sorgulama Toplulukları teorisinde yer alan "öğreten çevrimiçi öğrenme topluluğu lideridir" görüşüne katılmamıştır. Katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K4: Sosyal medya yerine (varsa) öğretim yönetim sistemindeki etkileşimli ortam ve olanaklarının kullanılmasını daha yerinde buluyorum.

K8: "Kültürel farklılıkları gözetir" ifadesi bana göre bir şekilde ayrımcı bir davranıştır. Halbuki hiçbir fark gözetmeksizin ifadesi daha uygun gibi

Tasarıma İlişkin Roller: Tasarıma ilişkin rollerde ders içeriğini geliştirme, grafiksel görüntü tasarlama, ortam araçlarını tasarlama, amaçlı ve etkin bir sorgulama topluluğu ortamı tasarlama, çevrimiçi tartışma ortamları tasarlama ve öğretme-öğrenme yaklaşımlarına uygun ortam tasarlama maddeleri elenmiştir. Katılımcılar, öğreten ve tasarımcının ayrı kişiler olması gerektiğini ve öğretenin tasarımcı rolünü üstlenemeyeceğini belirtmişlerdir. Bu yorum bağlamında öğretenler kendilerini tasarımcı rolünde görmemektedirler. Katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K1: Hedefler ile olanaklar arasındaki optimum örtüşmeyi tasarlayabilmelidir.

K3: Tasarım konusunda öğretenlerin ne ölçüde bağımsız olacağı kurum politikalarına göre şekillenmektedir.

Birinci turda "Ölçme – Değerlendirmeye İlişkin" ve "Kişisel özelliklere İlişkin" temalarda ise görüş birliği sağlanmış ve hiçbir madde elenmemiştir.

K1: Eğitimde araçlar birbirine seçenek değil, tamamlayıcıdır. Her tür araç kullanarak geçerlik, güvenirlik ve kullanışlılık optimize edilmelidir.

K2: Yeniliklere, değişime ve eleştiriye açıktır. Öğreten olmanın yanı sıra bir öğrenendir.

b) İkinci Evrenin İkinci Turu İle İlgili Bulgular

Verilerin ilk turundan elde edilen bulgular tüm katılımcılarla paylaşılmıştır. İkinci tur için ilk turdaki katılımcı yorumlarına dayalı olarak oluşturulan ifadeler anket turuna eklenmiştir. Bu tur 7 tema ve 57 ifade ile gerçekleştirilmiştir ve yeni eklenen veya değiştirilen ifadeler uygun temalarının altına yerleştirilmiştir.

Değiştirilen ve yeni eklenen ifadeler şunlardır:

Rol model olarak öğrenmeyi teşvik eder.

Teknopedagojik eğitim yeterliliklerine sahiptir.

Dersin öğrenenlerle birlikte ortak bir anlayışla yürütülmesini sağlar.

İdari sorunlarda öğrenenleri danışmanlara yönlendirir.

Öğrenenlere görev ve sorumluluklar vererek onları öğrenme sürecinde aktif kılar.

"Şeffaf ve öğrenen dostu idari prosedürleri yönlendirir" ifadesindeki "şeffaf" kelimesi, bir öneri sonrasında "demokratik" olarak değiştirilmiştir.

Öğrenenlerin değer yargıları ve beklentilerine uyum sağlar.

"Öğrenenler arasındaki kültürel farklılıkları gözetir" ifadesindeki "kültürel" kelimesi, bir öneri sonrasında kaldırılmış ve ifade "Öğrenenler arasındaki farklılıkları gözetir" şeklinde yeniden yazılmıştır.

Etkileşim ve iletişim için gerekli araç ve ortamları kullanır.

Hedefler ile olanaklar arasındaki optimum örtüşmeyi tasarlayabilmelidir.

Kullandığı ölçme araçlarının geçerli, güvenilir ve kullanışlı olmasına dikkat eder.

Öğrenenlere de değerlendirme yapabilmeleri için fırsat sunar.

"Pedagojik ve androgojik yaklaşımı benimser" ifadesi, iki ayrı kavramı içerdiği yorumu nedeniyle iki ayrı ifadeye bölünmüştür.

İkinci turun sonunda medyan değeri 5, çeyrekler arası açıklık değeri 1 ve %70 görüş birliği olan ifadeler listelenmiştir.

Bu tur sonucunda 7 temadan 2'si elenmiştir: Teknolojiye ilişkin roller ve sosyal, kültürel ve iş birliğine dayalı roller.

İfadelerden 43 tanesi elenmiş ve çalışma 14 ifade ile sonlandırılmıştır.

İkinci tur sonunda çevrimiçi uzaktan eğitimde öğreten rolleri şu şekildedir:

- Öğretim Yöntemine İlişkin Roller:

Öğrenenlerin doğru bilgiye ulaşması için rehberlik eder.

Öğrenenlere öğrenme yolculuğunda tavsiyelerde bulunarak danışmanlık yapar.

- Ders Yönetimine İlişkin Roller:

Dersin süresini ayarlayarak zamanı yönetir.

Dersin hedeflerini belirler.

Kanun, yönetmelik ve yönergeleri takip eder.

Telif haklarını gözeterek materyal kullanımı için gerekli girişimleri gerçekleştirir.

- Tasarıma İlişkin Roller:

Ders anlatımında kullanacağı sunumları tasarlar.

- Ölçme – Değerlendirmeye İlişkin Roller:

Kullanacağı değerlendirme yöntemini belirler.

Öğrenenlere öğrenme sürecinde verilen görevlere ilişkin (ödev, proje ve sınavlar gibi) dönüt verir.

Kendini değerlendirir.

- Kişisel Özelliklere İlişkin Roller:

Hayat boyu öğrenen olarak öğrenmeye açıktır.

Bireysel farklılıklara hoşgörü gösterir.

Öğrenenlere karşı saygılıdır.

Öğrenenlere karşı otoriter yerine anlayışlı yaklaşımı benimser.

Tartışma ve Sonuç

Uzaktan çevrimiçi eğitimin incelendiği bu çalışmada Delphi Tekniği kullanılarak çevrimiçi öğretenlerin üstlenmesi gereken rollere dair 5 tema ve 14 ifade belirlenmiştir. Çalışmanın temelini oluşturan Bağlantıcı Teori ve Sorgulama Toplulukları Teorisi bağlamında ele alınan teknolojiye ilişkin sosyal, kültürel ve iş birliğine dayalı rollerde katılımcılar arasında görüş birliği sağlanamamış ve bu temalar sonuçlardan çıkarılmıştır. Buna rağmen elenen temalarda çevrimiçi öğretenlerin sahip olması gereken ve alanyazında da belirtilen önemli yeterlilikler bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu durum çalışmanın sonuçlarını alanyazın açısından değerli kılmaktadır.

Tarihsel süreçte mektupla başlayıp radyo, televizyon ve internet teknolojileriyle zenginleşen uzaktan eğitim, günümüzde MOOC'lar (Geniş Katılımlı Çevrimiçi Kurslar) gibi gelişmiş web teknolojileriyle geniş kitlelere hizmet veren ve eğitim kurumlarınca tercih edilen bir yöntem haline gelmiştir. Bu evrimde teknoloji, öğreten rolünü dönüştürse de yalnızca bir araç olarak kalmıştır. Asıl değişimi sağlayan öğretenlerin teknolojiyi kullanma biçimi olmuştur (Kırık, 2014).

Bu çalışmada çevrimiçi uzaktan öğrenmede teknolojiye ilişkin roller temasında, günümüz ve geleceğin öğretenlerinin üstlenmesi beklenen rollere dair ifadeler yer almıştır. Özellikle

"Eğitimde oyunlaştırmayı kullanır" ve "Yeni teknolojilerin eğitim alanında kullanımını araştırır" gibi ifadeler güncel ve popüler konular arasında yer almakta olup, daha önceki çalışmalarda teknoloji boyutunda bu ifadelere hiç yer verilmemiştir. Katılımcıların "Hiçbir uzmanın bu kadar çok beceriye sahip olması olası değil", "Öğreten kişi kendisine sunulan sistem içerisinde teknolojiyi kullanabilir. Bunun ötesine geçme imkânı olmayabilir" ve "Teknolojiye ilişkin rolleri kurumun öğretim elemanlarına sunduğu destek hizmetleri şekillendirmektedir" gibi yorumları, öğretenlerin teknolojiye bakış açılarının çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymuştur.

Sosyal, kültürel ve iş birliğine dayalı roller bağlamındaki ifadeler ise öğretenin öğrenme topluluğu içinde öğrenenlerin eleştirel sorgulama yapmasına, kendini ifade etmesine ve iş birliği sağlamasına olanak tanıması gerektiğini vurgulamıştır. Öğrenenler arası farklılıkların göz önünde bulundurulması ve sosyal medya veya diğer ortamlar aracılığıyla öğrenenlerle iletişim ve etkileşim kurulması gerektiği belirtilmiştir.

Sorgulama Toplulukları Teorisi kapsamında sosyal buradalık kavramı, öğrenenleri ödevler için eşleştirerek grup çalışması planlayarak veya tartışmalar yaparak sağlanabilir. Çevrimiçi bir topluluk oluşturmak için tartışma panoları oluşturarak açık uçlu sorular göndererek öğrenenleri tartışmaya teşvik edebiliriz. Canlı dersler sırasında bir sohbet özelliği ayarlamak veya görüntülü toplantılar planlamak bir topluluk duygusu yaratmaya yardımcı olabilir ancak aynı zamanda teknolojiyi anlamanızı da gerektirir. Bu temaya ilişkin katılımcı yorumlarından biri "sosyal medya yerine öğretim yönetim sistemindeki etkileşim ortam ve olanaklarının kullanılmasını daha yerinde buluyorum" şeklinde olmuştur. Bir başka yorumda ise "her öğretenin sosyal medya hesabı olmayabilir veya vardır ama aktif kullanmayabilir" ifadesi yer almıştır. Bu bağlamda dijital öğretende bulunması gereken iş birliğine yatkınlık, iletişim-etkileşimli ortamlar sağlama ve öğrenenlerin iletişimsel sorunlarında yardımcı olma gibi özellikler de ele alınmıştır. Katılımcılar bu temada da görüş birliğine varamamış ve öğretenlerin sosyal ve teknolojik rolleri üstlenmeyi kabul etmedikleri görülmüştür.

Altıparmak (2011), Balaban (2012) ile Çoban (2013) gibi araştırmacılar öğretenlerin çevrimiçi öğrenmede yaşanan teknik sorunlarda öğrenenlere destek vermesi gerektiğini savunmaktadır. Sosyal role yönelik ise alanyazında iletişim ortamı sağlayıcı rolünden bahsedilmekte ve İşman (2011)'e göre öğreten öğrenenler ve diğer öğretenlerle etkili iletişim kurmalı ve iş birliği yapmalıdır. Bu çalışmanın birinci turunda sosyal role ait ifadelere gelen bir katılımcı yorumu "Bireysel farklılıkları, kültüre dikkat eder gibi ifadelere katılmıyorum. Online eğitimde karşımdaki öğreneni bireysel olarak tanıyacak kadar fırsat bulamıyorum" şeklinde olmuştur.

İkinci tur sonucunda da iletişim, etkileşim sağlama, diğer öğrenen ve öğretenlerle iş birliği yapma gibi ifadelerden oluşan sosyal, kültürel ve iş birliğine dayalı temada görüş birliği sağlanamamıştır.

Çalışmanın sonucunda, çevrimiçi uzaktan öğretenlerin şu rolleri üstlendiği belirlenmiştir:

- Öğretim Yöntemi: Danışmanlık ve rehberlik.
- Ders Yönetimi: Zaman, hedef, kanun ve yönetmeliklere uygunluk.
- Ölçme-Değerlendirme: Geri bildirim, kendini değerlendirme ve değerlendirme yöntemini seçme.
- Tasarım: Ders anlatımı için sunum tasarımı.
- Kişisel Boyut: Hayat boyu öğrenen, saygılı, hoşgörülü ve anlayışlı olma.

Bu araştırma güncel öğreten rolleri ile çevrimiçi uzaktan eğitimde belirlenen rollerin önemini anlamak ve analizler yapmak açısından büyük önem taşımaktadır. Dijitalleşme ve pandemi gibi faktörler, çevrimiçi uzaktan eğitimin önemini ve kullanımını artırmıştır (Abazoğlu ve Umurhan, 2015). Bu bağlamda öğretenlere verilmek istenen mesaj çevrimiçi uzaktan eğitimin yüz yüze öğretimden farklı bir beceri seti gerektiren bir paradigma olduğudur (Arat ve Bakan, 2011).

Pandemi sürecinde zorunlu olarak çevrimiçi deneyim yaşayan öğretenler aslında acil uzaktan eğitim deneyimi edinmişlerdir. Yükseköğretimde eğitimin devamlılığını sağlamak amacıyla uygulanan "acil uzaktan eğitim" süreci teknoloji adaptasyonunu hızlandırmış ve öğretenlerin aniden dersleri çevrimiçi ortamlarda yürütme beklentisini ortaya çıkarmıştır (Akmeşe ve Ilgaz, 2020). Daha önce çevrimiçi ders verme deneyimi olmayan birçok öğreten çevrimiçi ve uzaktan öğretim konusunda eğitime ihtiyaç duymuştur (Al-Rabiaah vd., 2020). Bu süreçte derslerin dijital ortamlarda yürütülmesi, gerekli çevrimiçi pedagojik yeterliliğe sahip olmayan öğretenlerin yüz yüze dersleri çevrimiçi ortama birebir kopyalamalarına neden olmuş ve bu durum sürecin sağlıklı yürütülmesini engellemiş olabilir. Bu nedenle beklenen yeni roller öğretenler tarafından tam olarak benimsenmemiş olabilir (Başaran vd., 2020).

Çevrimiçi uzaktan eğitimde alanyazında yer alan çok sayıda rolün tek bir öğretenden beklenmesi de gerçekçi değildir. Öğrenenlere başarılı bir öğretim sağlayabilmek için bir öğretenin sürekli değişen teknolojik ortamlara hazırlıklı olması ve "çok boyutlu bir rol üstlenmesi" gerektiği belirtilmektedir. Uzaktan eğitim sisteminin bir ekip işi olduğu ve sistem içinde tasarımdan medyaya kadar birçok iş grubunun yer alması gerektiği de öngörülmelidir (Can, 2020).

Yapay zeka (AI) entegrasyonu ile açık ve uzaktan eğitimde öğretenlerin rolü değişmeye devam etmektedir. 2024-2025 yıllarında alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde (S, Khedrane (2024); Tan, X., Cheng, G., & Ling, M. H. (2025)) öğretenler, AI araçlarıyla işbirliği yaparak, üretken AI teknolojilerini entegre eden öğrenme etkinliklerini tasarlayabilirler. Böylece eğitim deneyimini geliştirir ve geleneksel öğretim yöntemlerini yeniden şekillendirebilirler. Yapay zeka süreçleri açıklamak ya da not verme, devam takibi gibi öğretenlerin iş yükünü azaltması bakımından yarar sağlamaktadır ancak sadece bir araçtır ve öğreten etkileşimi, eleştirel düşünme becerisini sağlama, rehberlik etme rollerini üstlenmeye devam edecektir. Bu bağlamda çalışma sonucunda ulaşılan aşağıdaki öğreten rollerinin geçerliliğinin yapay zeka çağında da devam edeceği söylenebilir.

Öğretim Yöntemi: Danışmanlık ve rehberlik.

Ders Yönetimi: Zaman, hedef, kanun ve yönetmeliklere uygunluk

Tasarım: Ders anlatımı için sunum tasarımı.

Kişisel Boyut: Hayat boyu öğrenen, saygılı, hoşgörülü ve anlayışlı olma.

Sadece bu çalışmada yer alan "Ölçme-Değerlendirme: Geri bildirim, kendini değerlendirme ve değerlendirme yöntemini seçme" rolünü yapay zeka üstlenebilir.

Öneriler

- Dijital öğreten olmak için alanında mesleki gelişimin öneminin anlaşılmasıyla beraber bu sorumluluk kurumlara düşmektedir. Kurumlar öğretenlerin mesleki yeterliliklerini artırmak amacıyla "çevrimiçi öğreten sertifikası programları" düzenleyebilirler.
- Çevrimiçi uzaktan eğitimin etkinliğini artırmak adına farkındalık eğitimleri organize edilebilir.
- Kurumlar öğretenlerden beklenen roller tanımlayabilir ve bu doğrultuda eğitim politikalarına bu rollerin eklenmesiyle hedeflerini belirleyebilirler.
- Uzaktan eğitimde görülen çeşitli rollerin alanında uzman öğretenlere dağıtılması programın ve sistemin kalitesinin iyileştirilmesine katkı sağlayabilir.
- 21. yüzyıl becerileri ve çevrimiçi eğitimin doğası gereği bağımsız öğrenenler yetiştirebilmek amaçlanmaktadır. Öğretenler de kendilerini sürekli öğrenmeye adayan, eleştirel düşünme ve değerlendirme yeteneklerine sahip bireyler olarak görebilmelidirler. Gelecekte çevrimiçi öğreten rollerine ilişkin ölçeklerin geliştirilmesi de çalışmalar arasında yer alabilir.
- Çalışmanın sınırlılıklarından biri olan katılımcı sayısı arttırılarak yapay zeka çağında yeniden çalışmanın tekrarı yapılabilir.

Kaynakça

Abazoğlu, İ., & Umurhan, H. (2015). Uzaktan eğitim ve öğretim üyelerini uzaktan eğitime teşvik eden faktörler. *Journal of Research in Education and Teaching,* 4(4),

Akmeşe, H., & Ilgaz, A. (2020). Yeni koronavirüs (Kovid-19) pandemisinin Hong Kong'a gelen turist sayısı üzerindeki etkilerinin son beş yılın verilerine göre karşılaştırmalı bir analizi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(4), 2589-2599. https://doi.org/10.33206/mjss.728650

Ally, M. (2019). Competency profile of the digital and online teacher in future education. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, *20*(2). 302-318. https://doi.org/10.19173/irrodl.v20i2.4206

Al-Rabiaah, A., Temsah, M.H., & Al-Eyadhy, A.A., (2020). Middle east respiratory syndrome corona virus (mers-cov) associated stress among medical students at a university teaching hospital in Saudi Arabia. *Journal Infect Public Health,* 13, 687-691. https://doi.org/10.1016/j.jiph.2020.01.005

Altıparmak, M. (2011). "E-Öğrenme ve uzaktan eğitimde açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri. Malatya: Akademik Bilişim'11-XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri Kitabı, ss.319-327.

Anderson, T. (2017). How communities of inquiry drive teaching and learning in the digital age. *North Contact*, 1-16.

Arah, B.O. (2012). The competencies, preparations, and challenging (new) roles of online ınstructors. *Online Submission.* 10, 841-856.

Arat, T., & Bakan, Ö. (2011). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 14*(1-2), 363-374.

Aydın, M., vd. (2021). Covid-19 pandemi sürecindeki uzaktan öğreticilerin yeterlilik durumlarının belirlenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *7*(3), 94-126. https://doi.org/10.51948/auad.910592

Bahar, M., & Somuncu Demir, N. (2021). Delphi tekniği uygulama sürecine yönelik örnek bir çalışma: Çok fonksiyonlu tarım okuryazarlığı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(1), 35-53. https://doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.60703-814729

Balaban, Erdal (2012). Dünyada ve Türkiye'de uzaktan eğitim ve bir proje önerisi. İstanbul: Işık Üniversitesi.

Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., & Şahin, E. (2020). Pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi. 5*(2), 368-397.

Bezuidenhout, A. (2018). Analysing the importance-competence gap of distance educators with the increased utilisation of online learning strategies in a developing world context. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, *19(*3), 264-281. https://doi.org/10.19173/irrodl.v19i3.3585

Bolger, F., & Wright, G. (2011). Improving the Delphi process: Lessons from social psychological research. *Technological Forecasting and Social Change, 78*(9), 1500-1513. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2011.07.007

Boz-Yüksekdağ, B. (2016). Açık ve uzaktan eğitimde öğrenme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 127-138.

Campbell, C., & Cameron, L. (2016). Scaffolding learning through the use of virtual worlds. AU Press.

Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6*(2). 11-53.

Chai, C.S., & Kong, S.C. (2017). Professional learning for 21st century education. *Journal of Computer in Education*, *4*(1), 1-4. https://doi.org/10.1007/s40692-016-0069-y

Creswell, J.W., & Plano Clark,V.L. (2007). Designing and conducting mixed methods research. *Thousand Oaks, CA:Sage*

Çekerol, K. (2020). *Çevrimiçi eğitim: öğretenler ve öğretimi etkileyen faktörler* (1 ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.

Çoban, S. (2013). Uzaktan ve teknoloji destekli eğitimin gelişimi. İstanbul: XVI. Türkiye'de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı.

Fırat, M. (2019). *Uygulamadan kurama açık ve uzaktan öğrenme*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Gökmen, Ö.F., Duman, İ., & Horzum, M.B. (2016). Uzaktan eğitimde kuramlar, değişimler ve yeni yönelimler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi,* 2(3), 29-51.

Greene, J. C., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixedmethod evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis, 11*(3), 255–274. https://doi.org/10.2307/1163620

Halterbran, V.R. (2017). Lessons in learning. *Adult Learning*, 28(1), 12-19.

İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim.* Pegem Akademi

Khedrane, S. (2024). The Role of Artificial Intelligence in Distance Education. *International Journal of Soacial Communication, 11(1).*

Kramer, A, & Tamm, M. (2018). Does learning trigger learning throughout adulthood? Evidence from training participation of the employed population. *Economics of Education Review,* 62, 82-90.

Kırık, A. M. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi,* 21, 73-94. https://doi.org/10.17829/midr.20142110299

Martin, F., Ritzhaupt, A., Kumar, S., ve Budhrani, K. (2019). Award-winning faculty online teaching practices: course design, assessment and evaluation, and facilitation. *The Internet and Higher Education*, 42, 34-43. https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2019.04.001

Tan, X., Cheng, G., & Ling, M. H. (2025). Artificial intelligence in teaching and teacher professional development: A systematic review. Computers and Education: Artificial Intelligence, 8, Article 100355. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100355

Yazarlar Hakkında

Öğr. Gör. Dr. Mine KAYA

Yazar, Lisans Eğitimini 2008 yılında Anadolu Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında, Yüksek Lisans Eğitimini 2012 yılında Anadolu Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü / Uzaktan Eğitim anabilim dalında, Doktora Eğitimini 2022 yılında Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Uzaktan Eğitim anabilim dalında tamamladı. 2008 yılından 2017 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı çeşitli özel okullarda İngilizce öğretmeni olarak görev aldı. 2017 yılından bu yana Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda öğretim görevlisi olarak görevine devam etmektedir. Eğitimde dijital değişim ve dönüşüm, uzaktan eğitimde öğreten rolleri, öğrenen özerkliği, çevrimiçi uzaktan eğitimde kalite, uzaktan eğitimde Delphi tekniği konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

Posta adresi: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Bilecik
Tel (İş): +90 2282141782
GSM: +90 5395828227
Eposta: mine.kaya@bilecik.edu.tr

Prof. Dr. Kamil ÇEKEROL

Yazar, Lisans eğitimini 1990 yılında Anadolu Üniversitesi İİBF İktisat Bölümünde, Yüksek Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisadi Gelişme Uluslararası İktisat bölümünde 1993 yılında ve Doktora eğitimini ise yine Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde İktisadi Gelişme Uluslararası İktisat bölümünde 1998 yılında tamamlamış ve tüm akademik ünvanlarını yine Anadolu Üniversitesinde almıştır. 1994 yılı Şubat ayında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinde Öğretim Görevlisi olarak akademik hayatına başlayan yazar, verdiği derslerin yanında Açıköğretim Fakültesinin birçok biriminde çalışan ve idareci olarak görevler yapmıştır. Uzaktan eğitim alanında çalışmalarını sürdüren yazar halen Açıköğretim Fakültesi Açık ve Uzaktan Öğrenme Bölümünde öğretim üyesidir.

Posta adresi: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir
Tel (İş): +90 3350335
GSM: +90 5333693658
Eposta: kcekerol@anadolu.edu.tr